

Türkiye'deki Suriyelilerin Ekonomik Uyumunu Etkileyen Faktörler¹

Memet Aslan

Doktora Öğrencisi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

memetaslan75@gmail.com

Orcid id: 0009-0009-6927-6439

Özet

2011 yılında Suriye'de yaşanan iç çatışmayla beraber Suriyeliler başta Türkiye olmak üzere komşu ülkelere göç etmişlerdir. Başlangıçta "açık kapı politikası" uygulayan Türkiye, Suriyelilerin uyumu konusunda çeşitli hukuki ve sosyal düzenlemeler yaparak büyük kitlesel göçü yönetmeye çalışmıştır. Bu süreçte göç eden Suriyeli nüfusunun artan yoğunluğu, Türkiye kamuoyunda siyasi, ekonomik ve kültürel başlıkları da içeren bir dizi tartışmaya neden olmuştur. Son dönemde Türk ekonomisindeki daralma ile birlikte Suriyeliler konusu hem medyanın hem de siyasetin gündeminde daha fazla yer almış ve yaşanan ekonomik daralmanın adeta öznesi olarak temsil edildikleri görülmüştür. Bu çalışmada Suriyelilerin Türkiye'deki uyum ve çatışma süreçleri ele alınarak bahsi geçen toplumsal tepkilerin kaynağı irdelenmektedir. Araştırma, Bursa ili örneğinde yerli ve Suriyeli çalışan ve iş insanlarıyla yapılan, yarı yapılandırılmış görüşmelerle, nitel bir çalışma olarak gerçekleştirilmiştir. Görüşme verileri TAGUETTE programı aracılığıyla açık kodlara, daha sonra ise Excel yardımıyla kategori ve temalara dönüştürülmüştür. Araştırma betimsel nitel bir çalışmadır. Çalışmamızda ele alınan tartışmaları üç noktada toplamaktayız: Ekonomik daralma, medya etkisi ve siyasetin göçmenleri propaganda malzemesi olarak kullanması. Böylece Suriyelilere yönelik tepkinin kaynakları bu üç dinamik

¹ Bu makale, yazarın hazırlamakta olduğu doktora tezinin bir kısmına dayalı olarak yazılmıştır.

İntihal Taraması/Plagiarism Detection: Bu makale intihal taramasından geçirildi/This paper was checked for plagiarism.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur/It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (Memet Aslan).

Geliş/Received: 31 Mayıs/May 2025 | **Kabul/Accepted:** 10 Haziran/June 2025 | **Yayın/Published:** 20 Eylül/September 2025

Atıf/Cite as: Memet Aslan, Türkiye'deki Suriyelilerin Ekonomik uyumunu Etkileyen Faktörler, Danisname 11 (Eylül/September 2025), 9-29 <https://doi.org/10.5281/zenodo.17159384>

CC BY-NC 4.0 | This paper is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial License

etrafında ele alınarak analiz edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Suriyeliler, toplumsal uyum, göç politikaları, medya etkisi, çatışma riski

Factors Affecting the Economic Integration of Syrians in Türkiye

Abstract

Following the outbreak of civil conflict in Syria in 2011, Syrians migrated to neighboring countries, particularly Türkiye. Initially adopting an "open-door policy," Türkiye sought to manage this large-scale migration by implementing various legal and social regulations aimed at the integration of Syrians. Over time, the increasing density of the Syrian migrant population triggered a series of public debates in Türkiye encompassing political, economic, and cultural dimensions. In recent years, with the contraction of the Turkish economy, the issue of Syrians has gained greater prominence in both media and political discourse, and they have increasingly been portrayed as a central cause of the economic downturn. This study examines the integration and conflict processes of Syrians in Türkiye, investigating the roots of the aforementioned societal reactions. Conducted as a qualitative study, this research is based on semi-structured interviews with both local and Syrian workers and businesspeople in the province of Bursa. The interview data were first coded openly using the TAGUETTE program and then categorized and thematized with the help of Excel. The research follows a descriptive qualitative approach. The discussions in this study are grouped under three main themes: economic contraction, media influence, and the use of migrants as tools of political propaganda. In doing so, the sources of public reaction toward Syrians are analyzed through these three key dynamics.

Keywords: Syrians, Social adaptation, Migration policies, Media influence, Risk of conflict

Summary

The Arab Spring in 2011 triggered widespread social unrest in Syria, which quickly escalated into armed conflict, displacing millions of people. Türkiye played a pioneering role in addressing the humanitarian crisis by allowing the first Syrian refugees to enter through the Cilvegözü Border Gate on April 29, 2011, and adopting an "open-door policy." Initially, refugees were hosted in temporary shelters; however, the mass influx soon exceeded the capacity of these centers, dispersing Syrians across the country. This migration created complex social, economic, and cultural impacts, resulting in both **integration** and **conflict** processes between the host society and the refugees.

According to the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), integration is a three-dimensional process encompassing legal, economic, and social aspects. In the literature, two main perspectives on integration exist: one views it as a positive, mutually beneficial process, while the other considers it as an undesired state. Türkiye has implemented policies, supported by the European Union, including the Law on Foreigners and International Protection (YUKK), temporary protection regulations, and programs such as PİKTES, SIHHAT, and SHIFA, to facilitate Syrians' integration in education, health, and economic domains. Measures include improving school enrollment rates, access to healthcare, and work permit regulations.

Aslan, Factors Affecting the Economic Integration of Syrians in Türkiye

In the early years of migration, societal attitudes were largely positive, perceiving Syrians as vulnerable individuals in need of assistance. However, over time, three primary factors adversely affected integration:

Economic Contraction: Following 2017, economic slowdown, rising unemployment, and declining welfare levels reduced societal tolerance toward Syrians. Their participation in the labor market, particularly in low-wage sectors, intensified perceptions of job competition.

Political Climate: The Syrian refugee issue became a central topic in domestic politics, with some political actors employing anti-immigrant rhetoric as part of electoral strategies. This politicization legitimized societal backlash and increased polarization.

Media and Social Media: Negative portrayals, misinformation, and manipulative content in traditional and social media contributed to deteriorating perceptions of Syrians, reinforcing prejudice and discrimination.

Academic research on Syrians in Türkiye has intensified since 2013, focusing mainly on security, economy, social perceptions, and social integration. However, studies directly examining economic integration remain limited. This study addresses this gap by investigating the economic integration of temporarily protected Syrians in Bursa, Türkiye.

The research employed a qualitative methodology using semi-structured interviews with 62 participants, including Syrian and Turkish workers and employers in textile, manufacturing, construction, agriculture, and service sectors. Data were analyzed using descriptive analysis, and ethical principles were rigorously followed. Findings indicate that key factors affecting economic integration include local labor demand, legal regulations, societal perceptions, political discourse, media representations, and macroeconomic conditions.

The study demonstrates that integration cannot be achieved solely through legal and institutional measures. Sustaining economic stability, adopting constructive political rhetoric, and ensuring accurate, balanced media content are crucial for fostering integration for both host communities and migrants. By providing in-depth field data and analyzing interaction dynamics, this research makes a significant contribution to the literature on the economic integration of Syrians in Türkiye.

Giriş

Türkiye, Arap Baharı ile başlayan olaylar sonrası 2011 yılından itibaren Suriye'den yoğun bir göç dalgasıyla karşılaşmıştır. İlk başlarda barışçıl bir şekilde başlayan protesto gösterileri Esad yönetiminin sert müdahalesiyle giderek şiddetlenmiş ve bir halk ayaklanmasına dönüşmüştür. Silahlı bir çatışmaya dönüşen ayaklanma sonrasında Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşları başta Türkiye olmak üzere Ürdün, Lübnan ve Irak gibi komşu ülkelere akın etmişlerdir. Bu çatışmalar neticesinde Türkiye Cumhuriyeti 29 Nisan 2011 tarihinde 252 Suriye Arap cumhuriyeti vatandaşının Cilvegözü Sınır Kapısı'ndan Türkiye'ye girişlerine müsaade ederek yaşanan insani

krizde inisiyatif almış, gelen Suriyelileri Hatay'da açtığı kamplarda misafir etmiştir.

Suriye'de yaşanan çatışmaların ardından Türkiye, "açık kapı politikası" uygulayarak kitlesel göç krizini insani çözüm noktasında ele almıştır. Bu politikanın sonucu olarak Suriye'den gelen göç dalgasını karşılamak üzere kurulan kamplar yetersiz kalmış ve Suriyeli sığınmacılar Türkiye'nin farklı şehirlerine dağılmıştır. Bu durum, Suriye'deki krizin Türkiye genelini etkileyen bir göç hareketine dönüşmesine yol açmıştır. Neticede Suriyeliler, geçici barınma merkezlerinin dışında, Türk vatandaşlarıyla ortak yaşam alanlarını paylaşmaya başlamış; bu durum ekonomik, sosyal ve kültürel düzlemlerde zaman içerisinde çeşitli sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu problemlerin bütünü ise "uyum ve çatışma" kavramları ile ifade edebiliriz.

Bu bağlamda sosyal, kültürel ve ekonomik alanlarda ev sahibi toplumla göçmenler arasındaki gerilimi "çatışma" kavramı ile ifade ederken, daha karmaşık ancak birbirleriyle etkileşimleri içeren süreçleri ise "uyum" kavramıyla ifade edebiliriz. Buna göre, ev sahibi toplumla göçmenlerin karşılıklı ilişkilerini barındıran bir kavram olarak uyum (entegrasyon), bir yönüyle durumu, diğer yönüyle de süreci ifade etmektedir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği uyumu, yasal, ekonomik ve sosyal boyutları açısından birbirleriyle ilişkili olarak üçlü bir süreç olarak tanımlamıştır (UNHCR, 2013). Bu çerçevede düşünüldüğünde uyumu iki yönlü ilişki biçimi olarak değerlendirebiliriz. Diğer taraftan literatürde ise göçmenlerin entegrasyonu ile ilgili olarak iki farklı yaklaşım bulunmaktadır. Bu yaklaşımlardan biri uyumu pozitif bir süreç ve sonuç doğrultusunda ele alırken, diğer bir yaklaşım ise "uyumun arzulanır bir durum olmadığı" değerlendirmesini yapmaktadır (Kaczmarczyk vd., 2020, s. 5).

Uyum kavramına ilişkin birbirinden farklı olan bu yaklaşımlar çerçevesinde ekonomi, sağlık, eğitim ve kültürel süreçleri içerecek şekilde "iki toplumun etkileşimi" olarak ifade edebiliriz. (Ekhtiari & Aysan, 2023, s. 226). Literatürde iki farklı yaklaşımla ele alınan uyum, göçmenlerle ve ev sahibi toplum açısından da iki farklı tutumla temsil edilmektedir. Göçmenlerin penceresinden, "herkes kadar fırsat elde edersiniz, herkes kadar saygı görürsünüz" (Ager & Strang, 2008, s. 177) biçiminde tanımlanırken, ev sahibi toplum açısından ise göçmenleri "kabul etme" anlamını taşımaktadır (Zorba Bayraktar, 2023, s. 46). Türkiye Cumhuriyeti Devleti ise "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun" 96. maddesinde "tüm alanlarda üçüncü

Aslan, Factors Affecting the Economic Integration of Syrians in Türkiye

kişilerin aracılığı olmadan bağımsız hareket edebilmelerini sağlayacak bilgi ve beceriler kazandırma” tanımlamasıyla uyumun göçmenler açısından tanımlamasını yapmıştır. Bu tanım çerçevesi içerisinde Göç Başkanlığı da uyumu, “karşılıklılık, gönüllülük, kurumlar arası işbirliği” olarak ifade etmiştir (<https://www.goc.gov.tr>).

Türk toplumu, göç akınının ilk yıllarında Suriyelileri yardıma muhtaç insanlar olarak görmüş ve onlara büyük bir hoşgörüyü kucak açmıştır; bu dönemde Suriyeli sığınmacılar ile Türk toplumu arasında dikkate değer bir çatışma ya da kriz yaşanmamıştır. Çeşitli yardım kuruluşları, gönüllü kişilerin yardımlarıyla sağlık, gıda ve barınma gibi temel ihtiyaç konularında büyük bir toplumsal destek yaşanmıştır (Türk, 2016, s. 153). Göçün yönetilmesi noktasında Türkiye Cumhuriyeti devleti ise 2013 yılında Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) çıkararak, Göç Genel Müdürlüğü’nü (2021 yılında başkanlık olmuştur) kurmuş, 2016 yılında ise geçici koruma sağlanan yabancıların çalışma izinlerine dair yönetmelik ile Suriyelilerin ekonomiye uyumunu yönetmek için düzenlemeler yapmıştır. Yine Suriyelilerin uyumlarını sağlamak amacıyla “Türkiye’deki Mülteciler İçin AB Yardım Programı” desteğiyle 129 okul inşa ederek Türkiye’deki Suriyelilerin okullaşma düzeyi %90’lar civarına çıkarılmıştır (Danış & Dikmen, 2022, s. 34).

Bu çalışmaları Türkiye kendi içerisindeki imkanlarla yürütürken bir taraftan da Avrupa birliği ile yapmış olduğu anlaşma ve ortaya koyduğu projelerle Türkiye’deki Suriyelilerin hem ekonomik hem sosyal hem de eğitim uyumlarını sağlama açısından önemli adımlar atmıştır. Bu bağlamda sağlık hizmetleri yönünden SIHHAT projesi ve SHIFA projeleri ile sağlık alanındaki ihtiyaçları karşılamaya yönelik adımlar atarken (Danış & Dikmen, 2022, s. 36), diğer taraftan “Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi” (PİKTES) ile de Suriyelilerin eğitim ve okullaşma oranını artırmaya yönelik adımlar atmıştır (Çelik vd., 2021, s. 387), (Çelik & Taştan, 2017). Bu adımlarıyla beraber Türkiye ekonomi, sağlık ve eğitim yönünden uyumu sağlamanın araçları olan konularda yasal düzenlemeleri yapmış, gerekli adımları atmıştır. Ancak bu adımların bir kısmı istenen sonucu verip yapılan düzenleme alanında uyumu sağlarken bazı konularda ise gerekli düzenlemeler yapılmış olmasına rağmen, son zamanlardaki politik iklimden kaynaklı olarak aksaklıklar nedeniyle uygulamada istenen uyumun gerçekleşmediği görülmüştür.

Türk toplumunda uyum konusundaki pozitif tutum, Türkiye

Cumhuriyeti'nin yaptığı düzenlemeler ve AB'nin sunduğu desteklere rağmen Suriyelilerin kalış sürelerinin uzaması ve ekonomideki gelişmeler Suriyelilere karşı toleransı azaltmıştır. Sürecin uzaması ve kalıcı bir çözümün gerçekleşmesi yönündeki beklentilerin hayata geçmemesi dolayısıyla yaşanan bu rahatsızlık, 2017 yılından sonra Türkiye'deki refah dağılımındaki gerilemeyle birlikte, göçmen karşıtlığına, daha özeldede ise Suriyelilere yönelik tepkiye dönüşmüştür (Danış & Dikmen, 2022, s. 38). Zamanla yaygınlaşan bu tepkiler bazı siyasetçiler tarafından seçim malzemesi yapılmış ve Suriyeliler seçimin "nesnesi" haline getirilerek toplumsal tepkinin odağına konulmuştur. Böylece yaşanan tepkiler bir taraftan bazı siyasetçiler bir taraftan da bazı medya kuruluşlarının etkisiyle kutuplaşmanın unsuru haline dönüştürülmüştür (Subaşıoğlu, 2022). Bu durum Türk toplumundaki yaklaşımı yer yer ayrımcılığa dönüştürürken, Suriyelilerin uyum yönündeki çabalarını da büyük oranda olumsuz olarak etkilemiştir.

Arap Baharıyla başlayıp Suriye iç savaşıyla devam eden süreç sonrası Türkiye'de yaşanan göçün etkileri toplumun, siyasetin ve medyanın gündemini etkilerken, bir taraftan da çeşitli araştırmaların da konusunu oluşturmuştur. Türkiye'de Suriyeliler büyük oranda 2013 yılı itibariyle araştırmalara konu olmaya başlamıştır. Yapılan çalışmalar büyük oranda ekonomi temalı olmakla birlikte, rapor olarak yapılan çalışmalarda çatışma, uyum, sosyal mesafe, sosyal uyum gibi konular ele alınmıştır. Özdemir ve Akyürek (2020) tarafından göçmenlere yönelik sunulan sağlık hizmetlerinin finansmanını konu edinen çalışmada Suriyelilerin sağlık hizmetlerindeki kamu maliyeti ele alınmış, Erdoğan ve Ünver (2015) tarafından TİSK için hazırlanan raporda iş dünyası insanlarıyla yapılan araştırmada işverenlerin Suriyeliler konusundaki görüş ve beklentileri ele alınmış, Ceritoğlu ve arkadaşları (2017) tarafından hazırlanan ekonomi temelli rapor, Erdoğan'ın (2022), (2020) hazırladığı Suriyeliler Barometreleri, Taştan ve arkadaşlarının (C. Taştan vd., 2018), (2017) hazırladığı Suriyelilere yönelik algılar ve uyum çalışmaları, Çelik ve arkadaşlarının (Çelik & Taştan, 2017), (2021) yapmış olduğu Suriyeli çocukların eğitimi gibi konular ele alınmıştır.

Suriyeliler konusunda yapılan akademik çalışmalar ise biraz daha geç bir tarih olarak 2014 yılı itibariyle başlamış, 2017 yılı itibariyle yoğunlaşmaya başlamıştır. Yapılan çalışmaların büyük bir bölümü ise tartışmaların odak noktası olan güvenlik ve ekonomi üzerinedir (Z. Taştan vd., 2020). Çalışmaların en fazla yoğunlaştığı yıllar ise Türk toplumu ve siyasetin gündemini yoğun olarak işgal eden 2022 ve 2023 yıllarına rastlamaktadır.

Aslan, Factors Affecting the Economic Integration of Syrians in Türkiye

Çalışmaların yoğunlaştığı bu yıllar, aynı zamanda Türk toplumunda Suriyelilerin durumunun en fazla gündeme geldiği yıllar olması hasebiyle dikkat çekicidir.

Göç konusunun en önemli başlığı olan ev sahibi topluma uyum süreçleriyse tartışmaların en az ilgi odağı olduğu alanlardır. Oysa göçün ev sahibi toplum üzerindeki en önemli etkisi olan ekonomik uyumu ve Suriyelilerin Türk toplumuna ekonomik uyumu konu alan tezlerde de neredeyse yok denecek kadar azdır. Bu alanda Ancın (2019), Şen (2020), Subaşıoğlu (2022) gibi akademik alan çalışmaları, toplumsal algı, sosyal uyum, kültürel uyum göç ve güvenlik ilişkisi ve kimlik bağlamında ele almıştır. Ekonomik uyum ve bu bağlamdaki faktörleri inceleyen tez neredeyse yok denecek kadar azdır. Bu konuda Arslan (2023), Dinçer (2023) ve Akbulut (2021) tarafından hazırlanan doktora tezleri ve Koyunçu'nun (2019) yapmış olduğu yüksek lisans tezleri bulunmaktadır.

Nitel bir alan çalışma olarak yapılan bu araştırma, Türkiye'deki Suriyelilerin ekonomiye uyumunu ele almak üzere, Bursa ili örneklem alınarak gerçekleştirilmiştir. Böylece Suriyelilere yönelik tepkiler, Suriyelilerin ekonomiye uyumu ele alınarak yapılan çalışmada hem Suriyelilerden hem de ev sahibi ülke vatandaşları çalışan ve işverenleriyle yarı yapılandırılmış görüşmeler biçiminde gerçekleştirilmiştir. Bu makalede, Bursa ilinde yapmış olduğumuz saha araştırması esas alınarak, Suriyelilere yönelik toplumsal tepkilerin başlaması ve gelişmesi ele alınmış, tepkilerin oluşmasında etkili olan faktörler incelenmiştir.

Bu çalışmanın amacı, 2011 yılında "Arap Baharı" süreci ile Suriye'de yaşanan iç çatışma sonrası Türkiye'ye yönelik göç akınının işgücü üzerindeki etkisini ve Suriyelilerin ekonomiye uyumunu nitel bir çalışma ile ortaya koymaktır.

2011 yılı sonrası Türkiye'ye gelen geçici koruma altındaki Suriyelilerin Bursa'da ekonomiye uyumunu etkileyen temel faktörler nelerdir? Geçici koruma altındaki Suriyelilerin, Bursa ilindeki ekonomiye uyumlarını etkileyen siyaset, medya ve sosyal medya etkisinin incelenmesi bu araştırmanın problemidir.

Bu çalışmanın amacı Bursa'daki geçici koruma altında olan Suriyelilerin ekonomiye uyumunu anlamak olduğu için nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Sosyal yapıların daha karmaşık olması, anlama ve açıklama çabasına ihtiyaç duyması gibi nedenlerle çalışmamızda bu yöntem tercih

edilmiştir. Çünkü nitel çalışma yorumlayıcı ve doğal araştırma paradigması içerisinde veri toplamak ve analiz etmek için uygun bir yöntemdir. Nitel araştırma, insanların deneyimlerini nasıl yorumladıkları, hangi durumlara hangi anlamları inşa ettikleri, hangi anlamı atfettikleri ile ilgilidir. (Merriam & Tisdell, 2016, s. 2). Bu bağlamda nitel, insanların deneyimlerini nasıl yorumladıkları, deneyimlerine hangi anlamları atfettikleri gibi noktaları açığa çıkarmak ve anlamlandırmak için yapılan bir araştırma yöntemidir (Creswell, 2017, s. 4). Yapılan bu çalışma, alan araştırması olarak nitel, derinlemesine görüşme çalışması olarak bir değerlendirme sunacak ve literatüre önemli bir katkıda bulunacaktır.

Araştırmanın örnekleminin belirlenmesi çalışmanın amacı doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Çalışmamız sığınmacıların çalışma hayatındaki etkileri olması nedeniyle Suriyelilerin yoğun olarak çalıştıkları tekstil, imalat, inşaat, tarım ve hizmetler sektörüdür (ILO, 2020). Toplam 62 kişi ile yüz yüze görüşme yapılmıştır. Görüşmeler yarı yapılandırılmış nitel görüşme olarak gerçekleştirildi. Görüşmeler kayıt cihazı ile kaydedilip daha sonra deşifre edilmiştir. Görüşmelerde etik ilkeler gözetilmiş ve çalışmanın amacı görüşmecilerle paylaşılmıştır. Bu çalışmada verilerin analizinde "Betimsel Analiz" yöntemi kullanılmıştır.

16

Nitel araştırmalarda geçerlilik, araştırmacının konuyu, araştırdığı olguyu olabildiğince ve olduğu gibi ortaya koymasıdır. Bu bağlamda araştırmanın geçerliliğini sağlamak amacıyla literatürde de vurgulandığı gibi yapılan görüşmeleri detaylı bir şekilde incelemiş, kavramsallaştırarak "olguyu" olabildiğince yalın haliyle koymaya çalışılmıştır. Yapılan görüşmelerde görüşmecilerin katılımlarını artırmanın bir diğer yolu olarak da görüşmecilerle uzun süreli vakit geçirilmiş, görüşmecilerin süreç içerisindeki davranışları da gözlemlenmiştir. Bu araştırma, Bursa'daki geçici koruma altında olan Suriyelilerin ekonomiye uyumunu araştırmaya odaklandığı için, alan araştırması Bursa ili ile sınırlı tutulmuştur. Çalışma, Bursa'da bulunan geçici koruma altındaki Suriyeli işçi ve işverenlerle, yerli işçi ve işverenlerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelere dayanmaktadır.

Yapmış olduğumuz araştırmada fiziksel, yasal veya psikolojik bir risk bulunmadığından böyle bir onam formu kullanılmamıştır. Görüşmenin başlangıcında Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Proje Onayı, 2023-160 Araştırma Kodu ve 25.10.2023/07-160 karar no ile alınan "Etik Kurulu Onayı" belgesinin katılımcılara açıklanıp, görüşmenin akademik bir çalışma için kullanılacağı, görüşmecilerin kimliklerinin saklı

Aslan, Factors Affecting the Economic Integration of Syrians in Türkiye

kalacağı ve araştırma içerisinde kod isimlerin kullanılacağı bilgisi verilerek katılımcıların onayı alınmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde geçici koruma altındaki Suriyelilerin Türkiye'deki uyum süreci ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise uyum sürecinin doğrudan etkileyen ana faktör ve bu faktör dolayısıyla gelişen diğer temel faktörler incelenmiştir. Dördüncü bölümde ise sonuç ve öneriler kısmı yer almaktadır.

Suriyelilerin İlk Yıllardaki Uyum Süreci

Yaptığımız görüşmelerde Suriyelilere yönelik tepkilerin yükseldiği dönemler olarak, 2017 yılı verilmektedir. Yine tepkilerin en yoğun olduğu tarih olarak en fazla bahsedilen tarih ise 2022 yılı olarak verilmiştir. Yapılan saha araştırmaları da bu durumu doğrulamış ve Suriyeliler 2022 tarihinden sonra yaşadıklarını “psikolojik baskı” olarak nitelemişlerdir (Gençkaya vd., 2024, s. 145). Türkiye'ye gelen Suriyelilere yönelik olarak ilk zamanlar “yardıma muhtaç” insanlar yaklaşımıyla hem sivil toplum örgütleri hem de gönüllü birlikler, gıda ve barınma ihtiyaçlarının giderilmesi noktasında önemli dayanışma örnekleri sergilenmiştir (Paksoy, 2016, s. 143). Ancak süreç ilerledikten sonra Suriyelilere yönelik yaklaşımlarda değişiklikler yaşanmıştır. Özellikle Suriyelilerin kalıcı olduklarına dair kanaatler, Suriyelilerin kalış sürelerinin uzaması bu yaklaşım değişikliğinin önemli nedenleri arasındadır. Suriye'deki savaşın yaşandığı dönemlerde Türk toplumu için Suriyeliler, dram, trajedi, iç savaş, yardıma muhtaç insanlar gibi empati içeren yaklaşımlarla ele alınırken, 2015-2017 yılları itibariyle bu yaklaşımlarda fark edilir bir dönüşüm yaşanmış ve huzursuzluk, enflasyon, işsizlik, problem, tehdit suçlu gibi negatif yaklaşımlarla Suriyeliler konusu ele alınmaya başlamıştır (Subaşıoğlu, 2022, s. 100).

Bana çok yardımcı oldular. Bir Türk bana ev verdi kalmam için, bir yıl bana verdiği evden kira almadı. İlk zamanlar davranışları çok çok iyiydi. Sordukları zaman neredensin, Şam. Şam şehirli hoş geldin der kucaklardılar, Osmanlı kültüründen kalma bir şeydir. (K40)

İlk geldiğimiz zamanlar bir sorun yoktu. İnsanlar çok yardımcı oldu. Hatta ihtiyacımız olmasa bile ev eşyası ya da para (nakdi yardım) teklif eden bile oluyordu. 2016 yılından sonra ise bazı kişiler tarafından dışlayıcı bakışlara ve sözlere maruz kaldım. Pazar yerlerinde, toplum ulaşımında, sosyal hayatta sözlü tacizlere maruz kalıyorum. Mesela ilk geldiğimde Arapça konuştuğumda dışlayıcı tavırlara maruz kalmıyordum. Şimdi Türkçeyi öğrendim ama tabi Türkçe konuşsam bile yabancı olduğum anlaşılıyor. Ama şimdi ne zaman kendi aramızda Arapça konuşsak fiziksel olmasa da insanların bakışlarıyla, damgalamalarına ve sözleriyle ayrımcı tavırlarına

maruz kalıyorum (Gençkaya vd., 2024, s. 94).

Türk toplumunda 2017 yılına kadar gelen Suriyelilere “misafir”, “savaştan/zulümden kaçan insanlar” tanımlamaları yapılırken, bu tarihten itibaren Suriyeliler bir tehdit algısı olarak ifade edilmiştir (Ceritoğlu vd., 2017), (Doğan, 2020), (Balkan Konuk & Tümen, 2016), (Beğen, 2023), (Varçın vd., 2019), (C. Taştan vd., 2017), (Erdoğan, 2022), (Erdoğan, 2022). Bu tarihten itibaren Suriyeliler “bize yük olan insanlar”, “çalışmalarına kesinlikle izin verilmemeli” yaklaşımının yoğun olduğu dönemlerdir. Özellikle seçim dönemlerinde siyasetin konusu, nesnesi ve malzemesi olarak kullanılması Suriyeliler açısından uyum noktasında büyük engeller yaratmış ve Türk toplumunun uyumunu ise engellemiştir.

Ben seçim dönemlerinde çok sıkıntılar yaşadım, siz kalkın gidin diyorlardı. Bunlar bizi çok olumsuz etkiliyordu. Gittiğin hiçbir yerde rahat değilsin, kaldığın hiçbir yerde rahat değilsin nereye gideceğini de bilemiyorsun. Çok büyük sıkıntılar yaşıyorduk. Psikolojik baskılar yaşıyorduk. (K36)

2011'den 2020'ye kadar, hatta 2022'ye kadar diyebiliriz ki Türkiye kapısı açıktı, çok güzeldi, ticaret yaşamak için çok iyiydi. Biz geldik o zaman 2011'den 2022'ye kadar hiçbir sıkıntı yaşamadık oturma izni için ikameti için hiçbir sorun yoktu. Hatta evler aldık arabalar aldık ticaret kurmaya başladık. Ancak 2022'den sonra Maalesef siyaset konusu Türkiye partileri siyaset Savaşları başlattı, birkaç siyasi parti partiler göçmen dosyası Suriyeliler dosyası kullanmaya başladılar. O zamandan beri benim oturduğum siteye 2022'ye kadar site %60 yabancılar Kuveyt, Suudi Arabistan, Abu Dabi, Iraklı Suriyeli vardı ama şu anda herkes kaçtılar. (K51)

Suriyeliler tepkilerin ortaya çıkış tarihi olarak kısmen 2017 ve yaygın olarak da 2022 yılını vermektedir. Seçim dönemlerinde şiddeti hızla artan bu baskı süreci sonunda sadece Suriyeliler değil toptan bir Arap toplumu hedef yapılmış, yaşanan gerilimler sonrası diğer Arap ülkelerinden gelen yatırımcı veya turistler Türkiye tercihlerinden vazgeçmiştir.

Ortak toplumsal yaşam alanlarındaki yer yer şiddete varan olaylar yanında hala uyumun devam ettiği lokal alanlar da varlığını korumaktadır. Bu alanlardaki uyumun başlıca nedenleri ise birebir ilişki ve kazanılan dil becerisidir. Bu bağlamda, eğitim çağındaki çocuklar, iş yerindeki yerli ve Suriyeli çalışanlar ve mahalledeki ilişkileri incelediğimizde, yukarıda bahsedilen düzeyde bir bölünmenin olmadığı, hatta bazı noktalarda uyumlu ilişkilerin yaşandığı görülmüştür. Yapılan araştırmalarda da öne çıktığı gibi (Esser, 2006, s. 17) özellikle dil becerilerin kazanılması ilişkilerin geliştirilmesinde önemli bir anahtar olmakta ve çatışmayı diyaloga dönüştürmektedir.

Aslan, Factors Affecting the Economic Integration of Syrians in Türkiye

Ben Konya'da üniversitede okudum, ilahiyat okudum orada hazırlık okudum. Ondan sonra ben TÖMER kursuna da gittim. Dil bilmekle dil bildikten sonra çok büyük farklar var iş bulma konusunda. İş bulma konusunda sosyal ilişkiler konusunda daha farklı oluyor daha güzel oluyor. Hatta bazı aşçılar bazı milliyetçiler var ya onlarla oturunca kendini anlattırsan güzel bir şekilde izah edersen onlar da kabul ediyorlar. Sosyal hayatta da iş hayatında da çok büyük kolaylıklar sağlıyor. (K24)

Ben Türkçeyi öğrendim, Türkçe öğrenmek çok işime yaradı. Hatta bazen benim Suriyeli olduğumu bile tahmin edemiyorlar. Ben söylemesem kimse benim Suriyeli olduğumu bilmiyor. (K13)

Mahalle ile alakalı şöyle bir şey izah edeyim, Türkçe biliyorsan bir de uyum sağlıyorsan hiç kimseye bir zararı yok. Tam tersi hatta güzel bir şekilde davranıyorlar. Bu da bir gerçek. Mesela bizim oturduğumuz binada çok komşumuz geliyor, yemek verdi bize biz de onlara yiyecek yemek verdik. Bizim oturduğumuz mahallede fazla Suriyeli yok. İlişki kurarsanız güzel bir şekilde kendinizi anlattırsınız tabii ki bir sıkıntı olmayacaktır. (K24)

Yapılan görüşmelerde de ortaya çıktığı gibi dil becerisi kazanma hem mahallede ve sosyal ilişkilerde hem de ekonomik ilişkilerde önemli bir kolaylaştırıcı ve uyumun temel anahtar olarak işlev görmektedir (Ager & Strang, 2008).

Lokal ve yüz yüze ilişkilerdeki bu kısmi pozitif durumlar yanında yabancı düşmanlığında ve özel olarak da Suriyelilere yönelik tepkilerde, toplumun olumsuz yüklemelerle yaklaşması giderek artan bir tutum olarak yansımaktadır. Suriyelileri "güvenilmez" olarak niteleyenler %52.7 ve "kaba" olarak nitelendirenler %51.6 oranında iken, "ileride ülkemizde sosyal ve ekonomik sorunlar yaratacak insanlar" tanımlamasıyla yaklaşanların oranı ise %40 olarak gerçekleşmiştir (Doğan, 2020, s. 46). Suriyelilere yönelik bu olumsuzlukların ekonomi alandaki değerlendirmelerde daha yüksektir. "Ekonomik olarak bize yük olan insanlar" düşüncesi Türk toplumunda %64.48 ve "Türlere kıyasla ayrıca muamele gören insanlar" yaklaşımı ise %66.14 olarak yüksek bir oranda gerçekleşmiştir (Morgül vd., 2021, s. 24).

Suriyeliler hakkındaki yaklaşım biçimlerinde kültürel yakınlık hissedenlerin siyasal yaklaşımlarında da kültürel tutumlarına benzer tutumlar sergilediği görülmektedir. Yaşanan tepkileri toplumsal tepkiler açısından değerlendirecek olursak, Suriyelilerle kültürel benzerlik ve farklılıklar bakımından, sekülerler ve muhafazakârlar arasında ciddi yaklaşım farklılıkları bulunmaktadır. Seküler kesimin %5'i kültürel benzerlik görürken %88.44'ü benzerlik görmemektedir. Ancak muhafazakar kesimin

%60'ı benzerlik görürken %24.4'ü benzerlik olmadığı kanaatindedir (Morgül vd., 2021, s. 29). Bu durum siyasi olarak da kullanılmasında önemli bir bilgi sunmaktadır. AK Parti ve MHP'li seçmenlerin yaklaşık yarısı Suriyelilerin Türkiye Cumhuriyeti devleti tarafından kabul edilmesine destek verirken bu destek CHP'li seçmenlerde ancak %25 civarında kalmıştır (Morgül vd., 2021, s. 58).

Göçmenlere yönelik olumsuz tutumlar, yalnızca Suriyelilere özgü ya da Türkiye Cumhuriyeti'ne has bir olgu olmayıp, son yıllarda gelişmiş ülkelerde de artış gösteren yaygın bir eğilim haline gelmiştir. Son yıllarda Hollanda'da, Fransa'da ve Almanya'da artan milliyetçilik ve yükselişe geçen aşırılık yanlısı partiler bu duruma örnek oluşturmaktadır.

Uyumu Etkileyen Faktörler

1990'lara kadar gelişmiş ülkeler işgücü ihtiyaçlarını gidermek ve üretimdeki emek talebini karşılamak için büyük oranda planlı iş gücü göçünü yönetmiştir. Ancak doksanlı yıllardan itibaren yaşanan çatışmalar ve "zorla yerinden edilme" gibi nedenlerle göç başka bir boyut kazanmış ve ulus devletlerin sınırlarını zorlayan bir güce dönüşmüştür (Broeders & Engbersen, 2007, s. 1598). Bu duruma örnek olarak 1990-2000'li yıllar arasında Afganistan, Burundi, Bosna, Angola, Hırvatistan, Irak ve Sudan gibi ülkelere yaşanan yoğun ve şiddetli fazla olan göç hareketleri bulunmaktadır (Castles & J. Miller, 2008, s. 145). Yine son zamanlarda yaşanan çatışmalar dolayısıyla Ukrayna'dan 8 milyon, Suriye'den 6.8 milyon, Güney Sudan'dan 2.4 milyon göçmen küresel ve bölgesel etkiler yaratmıştır (World Bank, 2023, s. 54). Bu göçlerin her birinin bir taraftan hedef ülkede, diğer taraftan da kaynak ülkede sosyal, siyasi, kültürel ve ekonomik etkileri oluşmuştur. Nitekim Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR), günümüz dünyasında göç hareketlerinin ulaştığı boyutun hem niceliksel yoğunluğunu hem de içerdiği insani krizlerin derinliğini vurgulamak amacıyla, içinde bulunduğumuz dönemi "Göçler Çağı" olarak tanımlamıştır.

Ekonomik Daralma

Göç üzerine yapılan değerlendirmelerin büyük bir kısmı ekonomik etkilerine dair yapılan çalışmalardan oluşmaktadır ve bu çalışmalarda göçün ekonomi üzerindeki etkilerinin pozitif olduğu yönünde neredeyse ortak bir değerlendirme bulunmaktadır (Friedberg & Hunt, 1995, s. 24). Her ne kadar göçün etkilerine dair değerlendirmeler pozitif yaklaşımla ele alınmış olsa da ülkelerde yaşanan ekonomik daralma ile beraber siyasi, sosyal ve kültürel

Aslan, Factors Affecting the Economic Integration of Syrians in Türkiye

alanlarda göçmenlere yönelik tepkiler yükselmektedir. (Kazan, 2019). Ekonomi kaynaklı olarak başlayan yabancı düşmanlığı ve ardından gelen siyasal tepkilerin açık örneğini, ikinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa ülkelerine gerçekleştirilen planlı göç hareketi sonrasında, 1973-1974 yıllarındaki petrol krizi ile başlayan ekonomik daralmanın sonucu olarak yaşanan toplumsal tepkiler ve siyasal tedbirlerde görmekteyiz. Petrol krizinin ardından ülkelerde yabancılara yönelik itirazlar yükselmiş, ülkeler yabancı işçi alımlarını durdurduğu gibi gelenleri de geri göndermek için teşvikler açmışlardır (Adıgüzel, 2016, s. 70).

Göçmenlerin toplumla en önemli temas noktası, ekonomik ilişkiler aracılığıyla gerçekleşmektedir. Bu bağlamda barınma, gıda, geçimlik bir gelir elde etme gibi ekonomik süreçler göçmenleri sosyal süreçler içerisine dahil etmeyi gerektirecek şekilde anahtar rol oynamaktadır. Bir tarafta göçmenlerin ekonomiye katılım talepleri diğer yandaysa ev sahibi toplumun refahtan aldığı payın miktarı bu ilişkide belirleyici olmaktadır. Göçmen ev sahibi ülke arasındaki ilişkideki temel kural; ev sahibi ülkenin refah seviyesi yüksekse toplumların göçmenlere yaklaşımları daha ılımlı olmakta, ancak ev sahibi toplumun refah düzeyi düşükse veya refah düzeyinde gerilemeler yaşanıyorsa, göçmenlerin bu refahı azalttığı yönündeki değerlendirmeler dolayısıyla toplumsal tepkiler artmakta, göçmenlere yönelik ayrımcı yaklaşımlar yükselmektedir (Potocky, 1996, s. 255).

Göçmenlerin ev sahibi toplumla ilişkilerinin ekonomi üzerinden kurulduğuna dair güzel bir örnek Ager ve Strang'ın yapmış olduğu çalışmada, göçmenin ev sahibi toplumla ilişki hakkındaki yaklaşımıdır; "Benim için entegrasyon, çalışmaktır. Eğer çalışıyorsak, entegre olmuşuz demektir." (Ager & Strang, 2008, s. 171). Bu ifade göçmenin ev sahibi toplumla ilişkisindeki anahtar kelimeyi ifade ederken, ev sahibi toplumun da göçmenlerle ilişkisinde etki noktasını ortaya koymaktadır. Bursa'da yapmış olduğumuz saha araştırmasında Suriyeli iş insanının değerlendirmesi bu duruma benzer bir örnek oluşturmaktadır.

Benim ülkemde Arapça konuşmayın diye tepki gösteriyor. Bu tepkiler hep yoktu ama ekonomik sıkıntılardan sonra bu tepkiler oluşmaya başladı. Millet parasızlık ve işsizlik durumundan sonra tepkiler oluştu. Bir kısmı da insanları kışkırttı, bak bunlar geldi senin işin elinden aldı. Bunlar senin işini aldı elinden, senin araban yok bak Suriyelilerin arabası var diye konuşuyorlar. (K8)

Toplumlardaki genel kabul, göçmenlerin yerlilerin işlerini ellerinden alacağı ve işsizliğe neden olup enflasyonu yükselteceği yönündedir (Castles & J.Miller, 2008, s. 20). Kamuoyundaki yaygın bu kanaatin yanında yapılan çalışmalar ise genel olarak göçün ekonomiyi olumlu yönde etkilediği, göçmenlerin yerli iş gücü içerisinde dezavantajlı grupları geçici bir şekilde etkileyebildiği yönündedir (Ceritoğlu vd., 2017). Friedberg ve Hunt'un yapmış olduğu araştırmaya göre, göçmenlerin tam ikame oldukları alanlarda yerli işgücünü olumsuz etkilediği, ancak ikame olmadıkları noktalarda ise etkilerinin pozitif yönde gelişmektedir. (Friedberg & Hunt, 1995, s. 28).

Göçmenlerin işgücü piyasasını olumsuz etkilediğine dair yaygın toplumsal algının, gerçekleştirilen saha araştırması bulgularıyla kısmen örtüştüğü tespit edilmiştir. Ancak bu algının, özellikle hizmet sektöründe istihdam edilen ve maaşlı çalışan kesim arasında daha yoğun biçimde dile getirildiği gözlemlenmiştir. Buna karşılık, işverenlerle gerçekleştirilen görüşmelerde, Suriyeli göçmenlerin varlığının ekonomik açıdan olumlu katkılar sunduğu yönünde bir kanaatin baskın olduğu görülmektedir. İşverenler, göç olgusunu üretim süreçlerine entegrasyon, maliyet avantajı ve işgücü arzının sürekliliği açısından olumlu değerlendirirken; çalışan kesim, göçün işgücü piyasasında rekabeti artırarak ücret seviyeleri üzerinde baskı oluşturduğu gerekçesiyle bu durumu olumsuz biçimde yorumlamaktadır.

Ben şöyle söyleyeyim İŞKUR da olsun bizim sektörde olsun diğer sektörler de olsun işçi bulmakta zorlanıyoruz. Çalışacak işçi bulamıyoruz. Çünkü Suriyeliler ilk geldikleri zaman biraz azaldılar, bizimkiler de kullanıyordu... Verim olarak da onlardan daha çok verim alıyoruz biz. (K7)
Ama vasıfsız insanlar tabii ki bundan etkileniyorlar. Suriyeliler piyasa değerini düşünüyorlar düşürüyorlar. Mesela 60.000 TL 70.000 TL almaz maaş alması gereken insanlar 30.000 TL 35.000 TL maaş alıyorlar. Bu Suriyeli olsun Afgan olsun farklı göçmen olsun bunlardan dolayı daha düşük alıyoruz. (K26)

Göçmenlerin iş gücü üzerindeki etkileri üzerine yapılan değerlendirmelerden bir kısmı ise göçün yerli iş gücü üzerinde statü değişikliğine neden olacağı yönündedir. (Peri, 2016, s. 15). Ancak bu durum katı iş gücü piyasaları olup olmamasına bağlı olarak da değişiklik arz etmektedir. Bu durum Avrupa Birliği ülkeleri örnek alındığında, iş gücü esnekliğinin çok az olduğu bu ülkelerde daha az bir etkiye neden olacağı, ancak iş gücü esnekliğini yüksek olduğu Amerika gibi ülkelerde ise çok daha yüksek olacağı yönündedir (Longhi vd., 2010, s. 371). Bu bağlamlarda göçün iş gücü üzerindeki etkilerini bir ekonomide uygulanan ekonomik modellerle de

Aslan, Factors Affecting the Economic Integration of Syrians in Türkiye

doğrudan ilgili oldu değerlendirilmiştir (Friedberg & Hunt, 1995). Literatürde yaygın olarak dile getirilen ve Türkiye’de de Suriyelilerin, Türk vatandaşlarının “işlerini ellerinden aldığı”, bu nedenden dolayı da işsizliğin arttığına yönelik kaygılar (C. Taştan vd., 2017), bizim de yaptığımız çalışmayla örtüşmektedir.

Suriyeliler piyasa değerini düşürüyorlar. Mesela 60.000 TL 70.000 TL maaş alması gereken insanlar 30.000 TL 35.000 TL maaş alıyorlar. Bu Suriyeli olsun Afgan olsun farklı göçmen olsun bunlardan dolayı daha düşük alıyoruz. Çünkü ben bugün SSK isterim izin isterim, yıllık izin isterim haklarını isterim. Ama onlar da nasıldır 3-5 bin TL fazla verdin mi senelik izine bakmaz veya sigortaya bakmazlar. Bu bir işletme için alternatif bir tercih oluyor. Ben Suriyelilerin Suriye dönmeleri gerektiğini düşünüyorum. Ondan burada kalması bizim aleyhimize olduğunu düşünüyorum. Bugün piyasa değeri bir garsonun 50.000 TL-60.000 TL varsa onlar burada olduğu için 35.000 TL’ye garson çalışıyor. Niye bir garson 35.000 TL’ye çalışsın. Ben onların cefasını çekmek zorunda değilim. (K26)

Yapılan görüşmelerde de ifade edildiği gibi Türk toplumunda Suriyelilerin işsizliğe neden olduğu düşüncesi veya “işimizi elimizden alıyorlar” algısının yaygın olduğu görülmüştür. Bu konuda yapılan bir başka araştırmada da benzer şekilde, Suriyelilerin varlığının “Türk vatandaşlarının iş imkanlarının azalttığı” yönündeki kanaatin %70.81 ile oldukça yüksek bir oranla ifade edildiği görülmüştür (Morgül vd., 2021, s. 33).

Suriyeliler yönelik toplumsal tepkinin kaynaklarından ekonomik daralmanın yabancı düşmanlığını tetiklediği yapılan araştırmalarda ortaya konulmuştur. Suriyelilerin artan varlığı, iş gücü piyasasında yer almaları, sağlık hizmetleri alanında görünür olmaları Türkiye’ye ek maliyetler getirdiği ve işsizliğe neden olduğu yönünde, Suriyeli sığınmacılara yönelik tepkileri de artırmış, eleştirileri yükseltmiştir (Özdemir & Akyürek, 2020, s. 212). Kamusal alandaki görünürlük yanında Suriye’deki iç savaşın devam etmesi ve Suriye’de yakın bir gelecekte çözümsüzlük görülmesi ve Suriyelilerin Türkiye’deki kalış sürelerinin uzaması tepkinin artmasında önemli bir etki oluşturmuştur. Bu düşüncede Suriyelilere yönelik olumsuz tutumun nedenlerinden biri haline gelmiştir. Benzer bir durumu Türkiye’den Almanya’ya göç eden işçilerin alman toplumunda neden oldukları “geçici olmadıkları kanaati “olumsuzluk olarak yansımaya başlamış ve alman hükümeti de bunu değiştirmek için göç teşvik eden düzenlemelere gitmiştir (Adıgüzel, 2016, s. 12).

Suriyelilere yönelik tepkiler, Suriyelilerin enflasyonun artmasına ve

işsizliğin yükselmesine neden oldukları yönündeki düşünceler, asayişin bozulduğuna dair yaygın kanaatler ile Türk toplumu ile sosyal ve kültürel uyumsuzluklarına ilişkin algılar çerçevesinde şekillenmiştir (C. Taştan vd., 2017, s. 11). Türkiye Cumhuriyeti devleti de bu duruma kalıcı ve sürdürülebilir çözümler sunamamış, ardından yaşanan refah kaybıyla birlikte göçmen karşıtlığı giderek artmıştır (Danış & Dikmen, 2022, s. 38).

Medya ve Sosyal Medya Etkisi

Medya, toplumla çeşitli ilişki biçimleri kurma araçlarından biri olarak, "toplumsal anlam inşası" sürecinde merkezi bir rol üstlenmiştir. Toplumsal algının oluşumunda etkili olan bu süreç, özellikle haber üretim pratikleri bağlamında farklı kuramsal yaklaşımlar çerçevesinde değerlendirilmektedir. Ekonomi-politik analizler, mesleki etik ilkeler ve kültürel/antropolojik yaklaşımlar bu bağlamda öne çıkan yaklaşımlar arasında yer alırken, Suriyeliler özelinde medyanın söylem biçimleri değerlendirildiğinde, toplumsal inşacı perspektifin bir yansıması olan "fenomenolojist" yaklaşımın belirleyici olduğu görülmektedir (Yurdigül, 2014, s. 104). Özellikle 2017 yılından itibaren Suriyelilere ilişkin medya temsillerinin incelenmesi, medya söyleminin "korku kültürü"nü inşasında önemli bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Bu kültürün şekillenmesinde kullanılan söylemsel öğeler büyük ölçüde "suç", "cinayet" ve "korku" gibi kavramlar etrafında yapılandırılmakta ve bu durum, toplumsal algıların negatif yönde biçimlenmesine zemin hazırlamaktadır.

Medyanın göçmenler üzerine olumsuz verileri yoğun bir şekilde kullanması dolayısıyla Türk toplumunun Suriyeliler hakkındaki yaklaşımını büyük oranda etkilenmiştir. Suriyeliler hakkında yapılan saldırı, endişe kaynaklı haber ve yorumlar, yabancı düşmanlığını artırmış, özellikle toplumdaki Suriyelilere yönelik tepkinin yükselmesine neden olmuştur (Köse, 2019). Medyanın kullanmış olduğu manşetlere baktığımızda bununla büyük oranda "toplumsal korku kültürü" oluşturulmasının amaçlandığı anlaşılmaktadır. "Mülteciler hayırsever kızı öldürdü" (Sözcü, 27 Ocak 2016), "Mülteciler tacizden sonra adam dövdü" (Sözcü, 3 Şubat 2016), "Suriyeliler mültecilerin parasını çaldı" (Sözcü, 21 Şubat 2016), "Mülteciler kapatılan sınır kapılarını kırdı" (Sözcü, 1 Mart 2016), "Suriyeliler 'gürültü yapmayın' diyen baba-oğlu bıçakladı" (Sözcü, 13 Temmuz 2016), "Suriyeli babadan 12'lik oğluna hortumlu işkence", Posta, (18 Nisan 2016), "Plajda mülteci alarmı", Posta (22 Haziran 2016), "Fatih'teki küçük Şam" (Hürriyet, 13 Aralık 2015).

Aslan, Factors Affecting the Economic Integration of Syrians in Türkiye

Medyada yer alan bu ve buna benzer olumsuz haberler, Suriyelilerin güvenilmez olduğu ve toplumdaki şiddet olaylarının nedenleri, işsizliğin kaynağı oldukları gibi olumsuz yaklaşımlarla Türk toplumunu etkilemeyi hedeflemiş ve Suriyelilere yönelik algıyı yöneterek “korku kültürü” inşa etmeyi amaçlamıştır. Bu durumun etkisini, yerli görüşmecilerin Suriyeliler hakkındaki duygusal ifade yaklaşımlarından anlamaktayız.

Oturduğum yerin çevresinde yürüyüş parkında gezemiyorum, piknik alanında oturup kendim piknik yapamıyorum çünkü kendine çok rahat, erkekler uzanıyorlar keyiflerine bakıyorlar, istedikleri nargile keyfi yapıyorlar sefasını sürüyorlar. Ben rahatsızım. (K3)

Ana akım medyanın bu inşa edici etkisinin yanında, sosyal medyadan yayınlanan olumsuz haberler ve saldırı içerikli Suriyeli görüntüleri toplumdaki bu ayrışmayı pekiştirmiştir. Yapılan bu yayınlar Türk toplumunun Suriyelilere karşı negatif algısını yükseltirken, Suriyelilerin de korku, endişe, kaygılarını artırmış ve toplumsal gerilimi pekiştirmiştir. Medyada Suriyelilere karşı kullanılan olumsuz ifadeler toplumdaki Suriyeli algısını etkilemiş (Doğan, 2020, s. 46), bu durum, bir müddet sonra sadece Suriyelilere yönelik bir tepkiye değil, toptan “Arap olana karşı” bir tepkiye dönüşmüştür. Yaşanan bu süreçlerin sonunda da Suriyelilere karşı öfke Araplara karşı öfkeyi ifade etmeye başlamıştır. (Gençkaya vd., 2024, s. 99). “Trabzon’da turizme yumruk: Kuveytli turiste yumruk attı, saldırının videosu Arap medyasında viral oldu” (Serbestiyet, 17 Eylül 2023), “Restoranda yemek yiyen Suud’lu iş adamlarına bıçak çekip küfür etti” (Yeni Şafak, 2 Temmuz 2024) gibi olaylar yaşanan tepkinin şiddete dönüşmesidir. Yapmış olduğumuz görüşmelerde de bu durum ifade edilmektedir.

Buradaki asıl nedenimiz son zamanlarda doğru veya yanlış maalesef bazı videolar yayımlandı. Sosyal medyada yayımlandı bu videolar Suriyelilere saldırı videoları var bu videolar çok etkiledi. Sanki bunların hepsi kasıtlı olarak yapılmış gibi tam turizmin başlayacağı vakit yapılıyor. Tam rezervasyon dolmuş taşmış, McDonald’s’teki bir hanımefendi kuvvetli bir vatandaşa küfür ediyor ve bu da hemen yayımlandı. Kuvvetli WhatsApp gruplarında kanallarda yayımlandı ve bu da çok büyük etki oluşturdu. (K21)

Medyada yer alan bu olumsuzlukların 2016 yılı itibari ile yoğunlaştığı ve 2017 yılından sonra da artarak devam devam ettiği görülmüştür. Daha sonra başlayan seçimler döneminde de bu tepki düzeyi oldukça yükselmiş ve baskıya dönüşmüştür (Gençkaya vd., 2024, s. 145). Suriyeli katılımcıların bu

duruma ilişkin değerlendirmeleri de son zamanlarda baskıların yükseldiği yönündedir.

Ben seçim dönemlerinde çok sıkıntılar yaşadım, siz kalkın gidin diyorlardı. Bunlar bizi çok olumsuz etkiliyordu. Gittiğin hiçbir yerde rahat değilsin, kaldığın hiçbir yerde rahat değilsin nereye gideceğini de bilemiyorsun. Çok büyük sıkıntılar yaşıyorduk. Psikolojik baskılar yaşıyorduk. (K36)

2011'den 2020'ye kadar, hatta 2022'ye kadar diyebiliriz ki Türkiye kapısı açıktı, çok güzeldi, ticaret yaşamak için çok iyiydi. Biz geldik o zaman 2011'den 2022'ye kadar hiçbir sıkıntı yaşamadık oturma izni için ikameti için hiçbir sorun yoktu. Hatta evler aldık arabalar aldık ticaret kurmaya başladık. Ancak 2022'den sonra Maalesef siyaset konusu Türkiye partileri siyaset Savaşları başlattı, birkaç siyasi parti partiler göçmen dosyası Suriyeliler dosyası kullanmaya başladılar. O zamandan beri benim oturduğum siteye 2022'ye kadar site %60 yabancılar Kuveyt, Suudi Arabistan, Abu Dabi, Iraklı Suriyeli vardı ama şu anda herkes kaçtılar. (K5)

Basın aracılığıyla yapılan haberlerin kamuoyunda oluşturduğu etkiler dolayısıyla Türk toplumunda Suriyelilere yönelik tehlikeli reaksiyonlar gerçekleşmiştir. Bu reaksiyonların en önemlileri Ankara altında ve Kayseri'deki olaylar örnek olarak verilebilir. Suriyeli görüşmecilerin yapılan görüşmelerde özellikle bu iki olay üzerinde travmatik bir hafızayla konuştukları görülmüştür.

Kayseri olayları bizleri burada çok fazla etkiledi. Metroya binmeyeyim diye ben motor aldım. Çünkü metroda garip oluyor insanlar biz konuşunca, telefon geliyor konuşamıyorsun konuşunca tepki oluşuyor. Ben de motor aldım. İstanbul'da bir olay oldu veya Kayseri'de bir olay oldu bize de burada yansıdı. İnsanlar dükkanlara Arabaları yakmak için geldiler insanlar bahane arıyorlar. Olay nerede oluyor biz nerede oluyoruz, oradaki insanlara buradaki insanlarla ne alakası var. Geçen Kayseri'deki olay o mahalledeki adamlar başka bir mahalleden gelmiş olayı yapmışlar bu da var. O olaylar Suriyelileri çok etkiledi aynı zamanda Ankara'daki Altındağ'daki orası çok etkiledi. Geçen Kayseri'deki olaydan sonra bizim mahallede bir komşumuzun arabasının camlarını kırdılar. Suriyeli olduğu için zaten plakadan anlaşılıyor. (K34)

Altındağ olayları, Kayseri olayları ve benzeri toplumsal olaylar Suriyelilere karşı öfkenin kamuoyunda açık bir şekilde görünmesine neden olmuştur. Suriyeliler ile ilgili yaşanan sorunlar ile ilgili özellikle AK Parti karşıtı kesimlerde Suriyeliler Erdoğan'ın seçmen deposudur, AK Parti onlara vatandaşlık veriyor, ülkenin demografisi değişiyor gibi söylemler artmış, sosyal medyada Suriyeliler söylemleri sıklıkla tekrar edilmiştir.

Aslan, Factors Affecting the Economic Integration of Syrians in Türkiye

Suriyelilere yönelik tepkilerin başlangıcı her ne kadar 2017 ekonomik daralma ile birlikte başladığı değerlendirilmeleri olsa da medyanın etkisi toplumsal hafızanın inşasında inkâr edilemeyecek bir rol oynamıştır. Suriyelilere yönelik tepki önemli ölçüde şekillendiren medya hem tarihsel negatif hafızayı tekrar ön plana çıkarmış hem de var olan refahtaki azalışı Suriyeliler gerekçesine bağlayarak, ayrımcı yaklaşımları artırmıştır. Suriyelilere yönelik bu tepkinin artmasında bir başka etki ise medya etkisini açık propaganda haline getiren siyasi söylemler olmuştur. Medya ve Sosyal medya aracılığıyla Suriyeliler hakkında gerçekleştirilen olumsuz haberler milliyetçi ve seküler partiler tarafından da kullanılması toplumsal ayrışmayı daha da derinleştirmiştir.

Siyasetin Etkisi

Son zamanlarda yaşanan milliyetçilik akımlarının etkisi ile yabancılara yönelik tepkiler küresel düzeyde artmış durumdadır. Bu tepkiler 2008 ekonomik krizinden sonra giderek artmış ve gelişmiş ülkelerde bile demokratik yaklaşımlarda endişe kaynağı olmuştur. Ekonomik kaynaklı başlayan göç karşıtı tutumlar bir yandan medya ve sosyal medya etkileri ile köpürtülürken siyasal olarak da bu durum önemli bir enstrümana dönüştürülebilmektedir. Göçmen karşıtlığının yükseldiği böyle bir dönemde Avrupa Birliği ülkelerinde de milliyetçilik akımlarının yükseldiği ve milliyetçilik akımlarına yaslanmış olan siyasal yapıların bu durumu kullanarak oylarını iki kattan fazla yükselttikleri görülmüştür. Örneğin Fransa'da aşırı sağı temsil eden baba Le Pen 1995 seçimlerinde %15 oy almışken, kızı Marine Le Pen 2017 seçimlerinde %33, daha sonra 2022 başkanlık seçimlerinde ise %41.45 oranında oy almayı başarmıştır (Sevinç, 2024, s. 84). Milliyetçilik akımların etkisi ile Le Pen ailesi Fransa'da özellikle İslam karşıtı, mülteci karşıtı ve göçmen karşıtı görüşlerin öncülüğünü yapmış ve bu söylemler Fransa'da karşılık bulmuştur.

Avrupa'da aşırı sağın yükselişi özünde ekonomik sebeplerle başlayan bir dalganın sonucudur. Bu sebepler dolayısıyla da "ilk suçlananın yabancı olması" ilkesi gereği halk tarafından yabancı düşmanlığı kabul görmüş bir refleks olarak ortaya çıkmıştır. Bunun sonucu olarak da milliyetçi siyasal yaklaşımı benimsemiş olan partiler bu durumdan faydalanmıştır. Böylece ekonomik kaynaklı olarak başlayan problem Siyasal etkileri ile aşırı sağı yükseltip, yabancı düşmanlığını körükleyen bir duruma dönüşmüştür (Castles & J.Miller, 2008, ss. 384-386).

Türkiye'de AB ülkelerine bezer bir durum yaşanmakta, yabancı karşıtlığı giderek artarak, yer yer çatışmalara dönüşmektedir. Ankara Altındağ ve Kayseri olayları toplumsal tepkinin şiddete dönüştüğü ve kitlesel olarak yaşanan bu şiddet olayın yıkıcı sonuçlara ulaşacağını ortaya koymuştur. Yaşanan bu tepkiler refah seviyesinin düşmesi ve medyanın etkisinin yanın siyasetin kurumunun da meseleyi, kullanışlı bir malzeme olarak ele almasıyla toplumda yabancı karşıtlığı kendine alan bulmuş, toplumu harekete geçirmiştir. Bursa ilinde yapmış olduğumuz saha araştırmasında da Suriyeliler artık toplumsal alanda Arapça konuşmaya çekindiklerini, Türklerin bir kısmının tepkilerinin şiddete dönüşmesi nedeniyle büyük endişe ve korku yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

Minibüse binerken Arapça konuşmuyorum telefon gelirse kapatıyorum konuşmuyorum. Eve gelince konuşuyorum. Bazen minibüs içerisinde yolda ona Arapça konuşma istemiyorum çünkü tartışma oluyor tepki geliyor. Bir defa oldu metroda konuşuyordum Arapça konuştum, birisi oturdu benim yanıma ters ters bakıyor bana ben de bir sıkıntı olmasın diye telefonu kapattım ya da eğer arkadaşlarımdan Türk arkadaşlarımdan gelirse Türkçe konuşayım diye öyle konuşuyorum. Ama Arapça konuşursan metro içerisinde veya da minibüs içerisinde millet tepki gösteriyor millet Arapça konuşmasını istemiyor. Bursa burası Türk Türkiye burada Türkçe konuş burası Suriye diyorlar belki haklı olabilir bilmiyorum. (K9)

Markete indik Sonra üç tane abi geldi 27 26 yaşında elimi öp dediler öpmem dedim niye öpüyorsunuz dedim, sonra bıçaklarım dedi ben dedim ya niye ne diye beni bıçaklıyorsun dedim tam caddenin ortasında, sonra işte çıkardığı bıçağı beni bacağından bıçakladı Uyruk kemiği kırıldı hastaneye götürdüler dikiş yaptırdılar platin taktılar 37 dikiş falan attılar Yedi ayda evde oturdum hareket edemiyordum. Şu an şu an bir yere çıkmıyorum şikayetçi oldum mahkemem var mahkeme devam ediyor mahkemeye gitmedim. Suriyeli olduğum için Suriyeli Arapça konuştuğumuz için yaptılar o parkta çok oluyor bu böyle şeyler Suriyeli olduğunu bildikleri halde dövüyorlar aynı kişiler. (K54)

Suriyelilere yönelik yaklaşımında Türk toplumunun siyasal tercihleri, ideolojik bakış açıları, ideolojik pozisyonları ve yaşam biçimleri şeklinde dağılımını yapabileceğimiz politik kümelenmelerin, Suriyelilere yaklaşımında önemli farklılıklar göstermektedir. Medya açısından baktığımızda sağ ve muhafazakâr yayın organları tarafından Suriyelilere yaklaşım, "yardıma muhtaç insanlar" çerçevesi içerisinde oluşurken, sol ve aşırı seküler tavrı olan yayın organlarının ise "ucuz iş gücü" veya "Türkiye'ye yük" yaklaşımlarını benimsedikleri görülmektedir (Subaşıoğlu, 2022, s. 100).

Aslan, Factors Affecting the Economic Integration of Syrians in Türkiye

Medyadaki ideolojik tutumun Suriyelilere bakışının bir benzeri ise siyasal olarak yaşanmakta ve bu konudaki tutum farklılığının kaynaklarından birisini temsil etmektedir. Bu bağlamda, siyasi partilerin Suriyelilere yaklaşım tarzına baktığımızda, HDP/DEM Partililer tarafından insan hakları temelli bir yaklaşım ortaya konurken, AK Partili seçmen ve yöneticiler tarafından insani yardım temelli tutumlar sergilenmiştir. Bu iki partinin olumlu yaklaşımlarına karşın İY Partililer, milliyetçi bir yaklaşımla negatif bir tutum ve olumsuz yaklaşımlarla Suriyelileri problem noktası, bir güvenlik sorunu olarak görmektedirler. Diğer taraftan CHP'liler ise Suriyeliler hakkında olumsuz tutum almakla beraber, bazen İYİ Partililerin tutumuna yakın bazen de insan temelli bir yaklaşım sergileyerek, olumsuz yaklaşımlarını sürdürmektedirler (Subaşıoğlu, 2022, s. 284). Siyasal fay hatlarına baktığımızda, Suriyelilere yönelik Türkiye'nin açık kapı politikası ve muhafazakar kesimin kucaklayıcı tavrının yanında seküler ve milliyetçi kesimlerde olumsuz tepkiler alınmaktadır (PanoramaTR, 2021, s. 81), (DEMOS, 2023, s. 80), (Morgül vd., 2021, s. 29). Toplumsal tepkilerdeki artan olumsuzluklar, yer yer Suriyelilere yönelik yaşanan fiziki saldırıdrlar, Suriyelilerin Türk toplumuna uyum çabasını negatif etkilerken, Türk toplumunda da Suriyelilere yönelik olumsuz tutumu sürekli beslemektedir.

Türk siyasetinde göçmen karşıtlığını en çok kullanan siyasi parti ise Zafer Partisi ve onun lideri Ümit Özdağ olmuştur. Neredeyse tek gündemi Suriyeliler ve diğer göçmenler gruplar olan Özdağ, yapmış olduğu konuşmalarda ve propaganda faaliyetlerinde bu konu önemli gündemi olmuştur. Düzenlediği basın toplantısında "Türkiye'ye göçe zorlanmalarının nedeni, Suriye'nin kuzeyinde PKK kontrolünde bir Kürdistan kurmak için etnik temizlik yapmaktır" diyerek olayı PKK terör olayı ile ilişkilendirirken, bir yandan da "Türkiye'de Suriye mafyası oluşmaktadır" söylemiyle de içeride güvenlik endişeleri oluşturmuştur. Yine aynı basın toplantısında Suriyelilerin maliyetinin 80 milyar dolar olduğu açıklamasını yaparak (Independent Türkçe 6 Ağustos 2020), yaşanan ekonomik daralmanın psikolojik etkisini kullanmıştır. Ümit Özdağ'ın Suriyeliler üzerindeki etkisi o kadar yüksek olmuştur ki, siyasi faaliyetler içerisinde yalnızca Özdağ'ın partisinin ismi verilmiştir.

2022'nin sonunda bir tane Ümit Özdağ var bizimle ilgili çok fazla medyaya çıkıyor Suriyeliler Suriyeliler Suriyeliler... Ne zaman yaşadık, partiler seçim zamanı siyaset için kullanmaya başladılar. Bu az bir süre değil hem

milletvekilleri seçimi hem cumhurbaşkanı seçimi hem de belediye başkanı seçimi yaklaşık iki sene sürdü. O zamanlar çok zülüm gördük diyebiliriz. Fiziki bir şey olmadı, ama sürekli baskı hissediyorduk üzerimizde. Mesela bir lokantaya gideceksiniz çocuklar bazen Arapça kelimeler kullanıyor kullandıkları zaman sanki herkes sana bakıyor bakışları değişiyor, sen kendin üzülüyorsun. (K49)

Ancak 2022'den sonra Maalesef siyaset konusu Türkiye partileri siyaset Savaşları başlattı, birkaç siyasi parti partiler göçmen dosyası Suriyeliler dosyası kullanmaya başladılar. O zamandan beri benim oturduğum siteye 2022'ye kadar site %60 yabancılar kuvvet Suudi Arabistan Abu Dabi Iraklı Suriyeli vardı ama şu anda herkes kaçtılar. (K51)

Göçmenlere karşı geliştirilen temel propaganda onları gittikleri ülkelere yük oldukları çalışmadıkları, yönündeki yaygın inançtır. Oysa yapılan araştırmalarda göçmenlerin nitelikleri ve statülerine bağlı olarak değişik oranlarda ev sahibi ülkeye katkı sundukları ortaya konulmuştur (Gençkaya vd., 2024, s. 70). Seçim dönemlerinde siyasilerin kullanmış olduğu bu ifadeler kitleleri etkileme ve algı oluşturma olarak değerlendirilebilir. İşsizliğin yükselip gelirin azaldığı bir dönemde "on milyon işsiz gencimiz varken ardı arkası bitmeyecek şekilde Afganistan, Pakistan ve Suriye'den gelen kitlelere iş bulmak, aş bulmak mümkün değil" (Sputnik 24.04.2023) ifadesi toplumda tepkileri yükseltmektedir.

Siyasilerin kullandıkları dil, toplumda karşılık bulmuş ve görüşmelerde Suriyelilerin, karşı argümanlarla bu dile karşı kendilerini savunma amaçlı çaba gösterdikleri görülmüştür. Yine benzer bir durum olarak değerlendirilecek olursak, yerli çalışanlar da gazete manşetlerinin bir benzerini, görüşme esnasında Suriyeliler para verildiği, sağlık harcamalarında önceliklerinin olduğu, ücretlerin düşük olmasının nedenlerinin Suriyeliler olduğu gibi Suriyelilerin etkisi bağlamında kullandıkları görülmüştür. Bu ifadeler propagandanın etkili olduğunu göstermektedir.

Sonuç

Suriyelilere yönelik toplumsal tepkilerin temelinde ekonomik faktörlerin yattığı görülmektedir. Özellikle işsizlik ve hayat pahalılığı gibi ekonomik daralmalardan kaynaklanan toplumsal huzursuzluk, kendini yabancı karşıtlığı biçiminde dışa vurmaktadır. Ancak ekonomi kaynaklı olarak başlayan yabancı karşıtlığı, salt ekonomik gerçekliklerle sınırlı kalmamakta, medya, sosyal medya ve siyasal söylemler aracılığıyla beslenerek daha geniş

Aslan, Factors Affecting the Economic Integration of Syrians in Türkiye

bir toplumsal algıya dönüşmektedir. Ortaya çıkan tepkiler kendisini oluşturan unsurlarla, diyalektik bir biçimde gelişmekte ve ekonomik sıkıntılar yabancı düşmanlığını tetiklerken, bu düşmanlık da siyasal ve medyatik propaganda yoluyla meşrulaştırılıp derinleştirilmektedir. Özellikle “işimizi elimizden alıyorlar” ya da “Suriyeliler devletten yüksek oranda yardım alıyor” gibi söylemler, ekonomik temelli hoşnutsuzlukları belirli gruplara yönlendiren araçlar hâline gelmektedir. Böylece Suriyelilere yönelik toplumsal tepkiler, yalnızca onların fiziksel varlıklarıyla değil, bilgi kirliliği, manipülasyon ve ideolojik yönlendirme gibi çok katmanlı etkenlerle şekillenen bir olguya dönüşmektedir.

Ekonomik gerileme göçmenlere yönelik olumsuz tutumları artırırken, bu ayrımcılık da ekonomik performansı daha da düşürerek bir kısır döngü yaratmakta ve nihayetinde bu diyalektik süreç, toplumsal huzuru tehdit eden bir yapıya dönüşmektedir. Bu çerçevede, yaşanan ekonomik gerileme ve ardından Türkiye’de seçim dönemlerinde artan siyasal gerilim, göçmenlerin, özellikle Suriyelilerin, politik söylemlerde araçsallaştırılmasıyla toplumsal kutuplaşmayı derinleştirmiştir. Siyasetçilerin göçmen karşıtı söylemleri, özellikle “gönderme” ve “kriminalize etme” temelli yaklaşımlar, toplumda geniş bir karşılık bulmuş, bu durum, işgücü piyasasında yaşanan daralmayla birleştiğinde, yerli halkın göçmenleri ekonomik bir tehdit olarak görmesine neden olmuştur. İktisat literatüründe “sabit işgücü yanılgısı” olarak bilinen bu algı, göçmen işgücünün yerli istihdamı olumsuz etkilediği düşüncesini beslemiştir. Bu yanılgının siyasetler tarafından kullanılması ise, yerli işgücünün kendi pozisyonunu tehdit altında hissetmesine ve bu tehdide karşı mücadelenin meşru dili olarak gördüğü “ayrımcılığı” desteklemiştir.

Siyasi atmosferdeki bu gerilim, medya ve özellikle sosyal medya aracılığıyla daha geniş kitlelere ulaştırılmış, ayrıştırıcı ve ötekileştirici söylemler, toplumsal hafızayı şekillendirerek, toplumsal gerilimleri tırmandırmıştır. Ankara Altındağ ve Kayseri’de yaşanan olaylar, bu kutuplaşmanın ve negatif enerjinin somut yansımaları olarak öne çıkmaktadır. Yaşanan bu olaylar, yalnızca Türk toplumunu değil, Suriyeliler ve genel anlamda Arap topluluklarını da derinden etkilemiştir. Sahada yapılan görüşmelerde bu olayların, etkileri açısından ABD’deki “11 Eylül” gibi kolektif travmalarla benzeştirildiği görülmektedir. Bu olayların ardından Bursa gibi illerde yaşanan yaralama, mala zarar verme ve yağma gibi hadiseler, toplumsal gerilimin ne denli yaygınlaştığını ve kontrolsüzleştiğini

göstermektedir.

Ekonomik daralma ile başlayan toplumsal huzursuzluk, göçmenlerin suçlanmasına neden olmuş, toplumsal tepkinin medya ve siyaset eliyle kullanılması sonucu da göç ve göçmenlik olgusu yalnızca sosyoekonomik değil, aynı zamanda siyasi ve kültürel bir mesele haline gelmiştir. Ortaya çıkan bu negatif iklimin yönetilmesi hususunda ise yapısal politikalar inşa edilememiştir. Bu bağlamda, geliştirilecek politikaların, kısa vadeli siyasi kazançlar yerine uzun vadeli toplumsal uyum ve ekonomik sürdürülebilirlik perspektifiyle ele alınması zorunludur.

Ekonomik ve sosyal uyum süreci, yalnızca göçmenlerin değil, yerel toplumun da katılımını gerektiren karşılıklı bir süreçtir. Bu sürecin sağlıklı bir şekilde yönetilebilmesi için bir taraftan devlet politikaları diğer taraftan da toplumsal farkındalık projeleri büyük önem taşımaktadır. Türkiye'nin, Suriyelilerin ekonomik uyumunu daha verimli hale getirebilmesi için yasal düzenlemelerin yanında toplumsal algıyı da yönetmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Aksi takdirde, toplumdaki uyum süreci, çatışmalı bir zeminde ilerlemeye devam edecektir. Türkiye'deki Suriyelilerin sosyal uyumlarının artırılması için eğitim, kültürel etkileşim, dil öğrenimi ve toplumsal farkındalığın geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Görüldüğü üzere, Suriyelilerin Türkiye'deki uyumu çeşitli dinamiklere bağlı olarak şekillenmektedir. Bu durumun da uygun politikalar ve sosyal projeler ile bu sürecin daha sağlıklı bir şekilde yönetilmesi mümkündür.

Kaynakça:

- Adıgüzel, Y. (2016). *Göç Sosyolojisi* (1. Baskı). Nobel Yayınları.
- Ager, A., & Strang, A. (2008). Understanding Integration: A Conceptual Framework. *Journal of Refugee Studies*, 21(2), 166-191.
- Akbulut, A. (2021). *Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Türkiye Ekonomisine Katılımı Ve Entegrasyon Süreci Üzerine Bir Analiz: İzmir İli Örneği* [Doktora]. Sakarya Üniversitesi.
- Ancın, E. (2019). *Suriye Göçleri: Sultanbeyli Örneği* [Yüksek Lisans]. Marmara Üniversitesi.
- Arslan, H. (2023). *Türkiye'de Mültecilerin Ekonomik Uyumunu* [Yüksek Lisans]. İstanbul Üniversitesi.
- Balkan Konuk, B., & Tümen, S. (2016). *Immigration and Prices: Quasi-Experimental Evidence from Syrian Refugees in Turkey* (C21; E31; J46; J61 16/01; ss. 1-42). Merkez Bankası.
- Beğen, N. (2023). *Essays On Migration And Socio-Economic Factors* [Doktora].

Aslan, Factors Affecting the Economic Integration of Syrians in Türkiye

Gebze Teknik Üniversitesi.

- Broeders, L., & Engbersen, G. (2007). The Fight Against Illegal Migration. *American Behavioral Scientist*, 50(2), 1952-1609.
- Castles, S., & J. Miller, M. (2008). *Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri* (B. U. Bal & İ. Akbulut, Çev.; 1. Baskı). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Ceritoğlu, B., Grücühan Yüncü, H. B., Torun, H., & Tümen, S. (2017). *The Impact of Syrian Refugees on Natives' Labor Market Outcomes in Turkey: Evidence from a Quasi-Experimental Design* (s. 53). T.C. Merkez Bankası.
- Creswell, J. W. (2017). *Araştırma Deseni* (3. baskı). Eğiten Kitap.
- Çelik, Z., Suna, H. E., Açar, M., Eroğlu, E., & Coşkun, İ. (2021). Türkiye'de Suriyeli Göçmen Çocukların Eğitime Uyumlarını Destekleme: Psikolojik Destek, Dil Becerileri, Aile Desteği, Ders Dışı Sosyal Etkinlikler ve Öğretmen Yeterlilikleri. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 41(2), 381-407.
- Çelik, Z., & Taştan, C. (2017). *Türkiye'de Suriyeli Çocukların Eğitimi: Güçlükler ve Öneriler*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- Danış, D., & Dikmen, H. (2022). Türkiye'de Göçmen ve Mülteci Entegrasyonu: Politikalar, Uygulamalar ve Zorluklar. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21, 24-45.
- DEMOS. (2021). *PanoramaTR* (Kamuoyu Araştırması 6; s. 138).
- DEMOS. (2023). *PanoramaTR* (Kamuoyu Araştırması 55; s. 132).
- Dinçer, S. (2023). *Suriyeli Sığınmacıların Sosyo Ekonomik Uyumuna Yönelik Bir Araştırma: Ankara Örneği* [Doktora]. Kırıkkale Üniversitesi.
- Doğan, A. S. (2020). *Yalova Halkının Suriyeli Algısı: Sorunlar ve Çözüm Önerileri* [Doktora]. İstanbul Üniversitesi.
- Ekhtiari, M., & Aysan, M. F. (2023). Günümüz Türkiyesinde İranlı Göçmenlerin Sosyoekonomik Entegrasyonu. *İnsan ve Toplum*, 13(1), 225-253.
- Erdoğan, M. M. (2020). *Suriyeliler Barometresi-2019*. Orion Kitabevi.
- Erdoğan, M. M. (2022). *Suriyeliler Barometresi-2021*. Eğiten Kitap.
- Erdoğan&Ünver, M. M. (2015). *Türk İş Dünyasının Türkiye'deki Suriyeliler Konusundaki Görüş, Beklenti ve Önerileri*. TİSK.
- Esser, H. (2006). *Migration, Language And Integration* (Araştırma AKI 4; s. 130). Programme on Intercultural Conflicts and Societal Integration (AKI).
- Friedberg, R. M., & Hunt, J. (1995). The Impact of Immigrants on Host Country Wages, Employment and Growth. *Journal of Economic Perspectives*, 9(2), 23-44.
- Gençkaya, Ö. F., Koyuncu, A., Uğur, Z. B., Doğan, N., Özipek, B. B., Kokcha, Z., & Havaslı, K. (2024). *Göçü Anlamak ve Yönetmek Bütünleşik Bir Göç*

- Politikasının Yol Haritası* (s. 283) [Araştırma]. UTESAV.
- ILO. (2020). *Türk İşgücü Piyasasında Suriyeli Mülteciler*. İLO.
- Kaczmarczyk, P., Brunarska, Z., Brzozowska, A., & Kardaszewicz, K. (2020). *Economic Integration Of Immigrants – Towards A New Conceptualisation Of An Old Term* (Araştırma 120/178; s. 38). University of Warsaw.
- Kazan, F. (2019). *Güvensizlik Odağında İletişim: Mülteci Sorununun Ulusal Yazılı Basındaki Temsiline Bauman'cı Bir Yaklaşım* [Doktora]. Atatürk Üniversitesi.
- Koyunçu, M. V. (2019). *Türkiye'deki Suriyelilerin Ekonomik Uyumunu Gaziantep İnönü Caddesindeki Örnek Olay İncelemesi (2011-2019)* [Yüksek Lisans]. Hasan Kalyoncu Üniversitesi.
- Longhi, G. S., Nijkamp, F. P., & Poot, C. J. (2010). Joint impacts of immigration on wages and employment: Review and meta-analysis. *Journal of Geographical Systems*, 12(4), 355-387.
- Merriam, S. B., & Tisdell, E. J. (2016). *Qualitative Reserch* (4. Baskı). Jossey-Bass.
- Morgül, K., Savaşkan, O., & Mutlu, B. (2021). *İstanbul'da Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Algı ve Tutumlar: Partizanlık, Yabancı Karşıtlığı* (s. 122) [Araştırma]. TÜSES.
- Özdemir, H., & Akyürek, Ç. E. (2020). Göçmenlere Sunulan Sağlık Hizmetlerinin Finansmanı. İçinde T. Yüceer Kardeş, F. Akgül Gök, & A. Sezen Serpen (Ed.), *Göç Sosyal ve Ekonomik İnceleme* (1. Baskı, s. 358). Nobel Yayınları.
- Paksoy, S. (2016). Suriyeli Sığınmacılara Yapılan Ekonomik Ve Sosyal Yardımlar: Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Örneği. *Kent Kültürü ve Yönetimi Hakemli Elektronik Dergi*, 9(4), 133-148.
- Peri, G. (2016). Immigrants, Productivity, and Labor Markets. *The Journal of Economic Perspectives*, 30(4), 3-29.
- Potocky, M. (1996). Toward A New Definition Of Refugee Economic Integration. *InternatIOnal Social Work*, 39, 245-256.
- Sevinç, H. (2024). Avrupa'da Aşırı Sağ Partilerin Yükselişine Etki Eden Faktörler: Fransa, İtalya, Hollanda ve İsveç Örneği. *Mukaddime*, 15(1), 77-108.
- Subaşıoğlu, D. (2022). *Suriyeli Göçünün Türkiye'de Siyasal Kutuplaşmaya Etkisi: Bursa İli Örneği* [Doktora]. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.
- Şen, H. (2020). *Zorunlu Göçle Türkiye'ye Gelen Suriyelilerin Entegrasyonu: İstanbul İli Örneği* [Doktora]. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.
- Taştan, C., Haklı, S. Z., & Osmanoğlu, E. (2017). *Suriyeli Sığınmacılara Dair Tehdit Algısı: Önyargılar ve Gerçekler* (s. 37) [Saha Arştırması].
- Taştan, C., İrdem, İ., & Özkaya, Ö. (2018). *Politika ve Uygulama Boyutlarıyla Göç ve Uyum* (Araştırma 18; s. 60). Polis Akademisi Yayınları.

Aslan, Factors Affecting the Economic Integration of Syrians in Türkiye

- Taştan, Z., Tütak, B., & Tütak, M. (2020). *Göç Bibliyografyası*. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Türk, G. D. (2016). Türkiye’de Suriyeli Mültecilere Yönelik Sivil Toplum Kuruluşlarının Faaliyetlerine İlişkin Bir Değerlendirme. *Marmara İletişim Dergisi*, 25, 145-157.
- UNHCR. (2013).
- Varçın, R., Savcı, İ., Gülçubul, B., & Pişkin, M. (2019). *Ankara’da Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Yönelik İşgücü Piyasası Araştırması* [Araştırma]. Türk Kızılay Derneği.
- World Bank. (2023). *Migrants, Refugees, and Societies* (2023931895; ss. 1-348). The World Bank.
- Yurdigül, A. (2014). *Televizyon Ana Haber Bültenlerinde Korku Kültürünün İnşası* [Doktora]. İstanbul Üniversitesi.
- Zorba Bayraktar, H. (2023). Türkiye’de Toplumsal Uyum Çabaları ve Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler. *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 44-54.